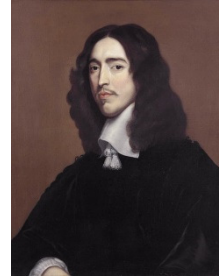

B. D. Spinoza

Spinoza Kring Soest

DE POLITIEKE FILOSOFIE VAN SPINOZA IN RELATIE TOT DE STAATSOPVATTING VAN JOHAN DE WITT

door professor Kees Schuyt

Toen op 20 augustus 1672 de gebroeders De Witt op afschuwelijke wijze werden vermoord, wilde Spinoza woedend met een pamflet naar de plaats des onheils gaan met daarop de woorden 'Ultimi Barbarorum' - Ergste Barbaren. Zijn huisbaas Hendrik van der Speijk, die voorzag dat Spinoza daarmee het volgende slachtoffer van de lynchpartij zou worden, sloot hem echter op in zijn kamer en redde daarmee het leven van onze filosoof. Maar hierdoor wordt alom verondersteld dat Spinoza een vriendschappelijke of in elk geval een politiek relatie moet hebben gehad met m.n. Johan de Witt. Maar is dit wel waar?

Professor Kees Schuyt heeft er een uitgebreide studie van gemaakt en al diverse malen daarover een lezing gegeven.

Op 5 november 2016 gaf hij die ook voor de Spinozaking Soest, waar hij al drie jaar Spinozacursussen geeft.

Hij begint met het stellen van vier vragen:

1. Hebben ze elkaar gekend?
2. Hebben ze elkaar ooit ontmoet?
3. Hebben ze elkaar geholpen en zo ja hoe?
4. Hebben ze elkaar denken beïnvloed?

Gonny Pasman - Sackers
Joh. Poststraat 59 3762 VL Soest
info@spinozakingsoest.nl
www.spinozakingsoest.nl

B. Spinoza

Spinoza Kring Soest

Ad 1. **Ja.** De Witt kende het boek van Spinoza over Descartes.

Ad 2. **Nee.** Er gaat een verhaal dat Johan de Witt 's avonds om half negen in het donker vanuit zijn grote voorname huis aan de Kneuterdijk via een achtersteegje naar Spinoza's bij de familie Van Speijk gehuurde zolderkamer op de Paviljoensgracht sloop om met de filosoof over de politiek te praten en hem om advies te vragen, maar daar is nergens iets van terug te vinden.

Ad 3. **Een klein beetje.** Spinoza onderbrak zijn werk aan de Ethica om het TTP te schrijven, waarin hij de politiek van De Witt steunde en De Witt heeft het TTP nooit verboden. Dat verbod werd pas in 1674 opgelegd, dus na de dood van de gebroeders De Witt. Dat zou een aanwijzing kunnen zijn dat De Witt Spinoza beschermde. Hoewel het verhaal gaat dat het TTP ook in de bibliotheek van De Witt stond, is dit in de notarisakte na zijn dood nooit bevestigd. Ook neemt men aan dat Spinoza van Voorburg naar Den Haag verhuisde vanwege zijn contacten met De Witt, maar zelf geeft hij in een brief aan Oldenburg als reden op dat de postbezorging in Voorburg te traag is.

Ad. 4. **Nee.** Het boek De Ware Vrijheid van De Witt en Spinoza's filosofie over De Vrije Mens stonden wel naast elkaar, maar zijn los van elkaar geschreven. Wel is het streven van De Witt naar vrede, veiligheid en voorspoed terug te vinden in het TTP.

Het waren tijdgenoten maar met een verschillende achtergrond. De Witt kwam uit een voornaam groot stedelijk regentengeslacht en Spinoza was de zoon van joodse Portugese immigranten, die resp. koopman en lenzenslijper was.

Ook hebben ze niet samen in Leiden gestudeerd, want toen De Witt daar in 1641 aan zijn studie rechten en wiskunde begon, was Spinoza pas negen jaar.

Wel behoorden ze beide tot de verlichte republikeinse kringen wat terug te zien is in de werken die in dezelfde tijd verschenen:

1662: Pieter de la Court, Leids lakenkoopman: "Interest van Holland" (mmv J. de Witt);

1663: Spinoza: "De Filosofie van Descartes, in meetkundige trant uiteengezet";

1665: F. van den Ende, "Vrije Politieke Stellingen";

1668: A. Koerbagh: "Een licht dat schijnt in duistere plaatsen" (verboden en berecht);

1670: Spinoza: Theologisch Politiek Tractaat (in 1674 verboden door de Staten van Holland, dus pas na de dood van De Witt.).

Gonny Pasmaan - Sackers
Joh. Poststraat 59 3762 VL Soest
info@spinozakingsoest.nl
www.spinozakingsoest.nl

B. J. Spinoza

Spinoza Kring Soest

De Witt was van 1653 tot 1672 raadspensionaris wat men kan vergelijken met de president van Nederland. Naast alle staatszaken was hij verantwoordelijk voor de politieke opvoeding van Willem III, zijn latere tegenstander en mogelijke opdrachtgever van de moord op hem en zijn broer. Onder zijn regering werd Nederland een welvarende republiek, maar hij kampte ook met diverse oorlogen met Engeland en Frankrijk.

Ook moest De Witt in 1656 de hooglopende ruzies oplossen tussen de hoogleraren aan de universiteit van Leiden over het lesgeven in de filosofie van Descartes. Hij deed dat door te stellen dat er wel over Descartes mocht worden gedoceerd, maar niet in samenhang met de theologie. Hiermee bewerkstelligde hij net als Spinoza een scheiding tussen filosofie en theologie. Maar ondanks dat Spinoza daar een voorvechter van was, hield hij zich daar in het TTP niet aan, want de eerste 15 hoofdstukken gaan over de bijbel en religie.

Hoewel ze beiden republikeinen waren was De Witt een vertegenwoordiger van de aristocratie, waarbij de staatsambten aan de meest geschikten (familie) moesten worden gegeven. Spinoza was de 'uitvinder' van de democratie, voor wie de stabiliteit van de staat het uitgangspunt was. Daarnaast moest De Witt als staatsman een vroom christen zijn, terwijl Spinoza God gelijk stelde met de natuur. Wel waren ze allebei anti predikanten en leidden ze beiden een voorbeeldig leven; de volmaakte Hollander, sober en practice what you preach.

Ondanks dat Spinoza een aanhanger van De Witt was en diens politiek in het TTP is terug te vinden, is het niet erg waarschijnlijk dat ze elkaar regelmatig bezochten en dat Spinoza De Witt van advies diende.

Maar beiden hebben wel een onuitwisbaar stempel op de Nederlandse geschiedenis gedrukt.

5 november 2016

Gonny Pasman - Sackers

*Gonny Pasman - Sackers
Joh. Poststraat 59 3762 VL Soest
info@spinozakingsoest.nl
www.spinozakingsoest.nl*